

Examen Filosofia

David Hume

“Però encara que la raó, ben assessorada i documentada, pugui preveure suficientment les conseqüències útils o perniciosos de les qualitats o les accions, no pot produir per ella mateixa l’aprovació o blasme morals. La utilitat no és més que una tendència a un cert fi; si el fi ens fos totalment indiferent, sentiríem la mateixa indiferència pels mitjans. És necessari, doncs, un sentiment que es manifesti per ell mateix i que ens faci preferir les tendències útils a les perjudicials. Aquest sentiment no pot ser altre que la simpatia per la felicitat dels homes i la indignació per la seva infelicitat, ja que aquests són els fins a què tendeixen la virtut i el vici. Per tant, la raó ens informa sobre les diferents tendències de les accions, i la humanitat determina la nostra preferència per les que són útils i beneficioses.”

David Hume. "Investigació sobre els principis de la moral". Apèndix 1. Del sentiment moral.

1. Expliqueu breument la idea principal del text. (2 punts).
2. Expliqueu breument el significat d’algunes expressions del text. (1 punt):
  - “conseqüències útils”:
  - “sentiment”.
3. Quines raons té Hume per diferenciar les facultats de l’enteniment i del sentiment? (Haureu de referir-vos als aspectes generals del pensament de Hume que siguin pertinents encara que no apareguin explícitament en el text).. (3 punts).
4. Compareu la concepció humeana de justícia una altra concepció de justícia d’un altre autor (2 punts).
5. Creieu que és més progressista guiar-se pel sentiment que per la raó? Argumenteu la resposta tant si és afirmativa com si és negativa (2 punts).

1. Expliqueu breument la idea principal del text. (2 punts)

La raó no pot ser la guia de la nostra conducta. És el sentiment el que condueix les nostres accions, el que ens fa distingir el bé i el mal, atenent al criteri d’utilitat. S’entén per utilitat allò que afavoreix la felicitat general i no pas el benestar particular en detriment dels altres (53 paraules) (S’ha d’ampliar més comentant el text)

2. Expliqueu breument el significat d’algunes expressions del text. (1 punt)

- “conseqüències útils”:
- “sentiment”.
- “conseqüències útils”: allò que afavoreix la felicitat general d’una col•lectivitat (8 paraules).
- “sentiment”: Espècie de “sisè” sentit espontani, diferent a la raó. Guia la nostra conducta (13 paraules)

3. Quines raons té Hume per diferenciar les facultats de l’enteniment i del sentiment? (Haureu de referir-vos als aspectes generals del pensament de Hume que siguin pertinents encara que no apareguin explícitament en el text).. (3 punts).

Els motius que porten Hume a diferenciar les facultats de l’enteniment i del sentiment són eminentment d’ordre pràctic. D’una banda, el relacionat amb l’àmbit científic, i d’altra, el relacionat amb l’àmbit de la moral i la política, en general.

Hume va continuar el camí traçat per John Locke, de tendència empirista, i el va seguir fins a les últimes conseqüències. L'empirisme anglès, que s'inicia a finals del segle XVII, a diferència del racionalisme cartesià, desconfia del poder il·limitat que aquest últim atribueix a la raó.

Segons l'empirisme anglès, l'origen del coneixement és l'experiència, car en néixer som una mena de full en blanc. Ara bé, també estem limitats per l'experiència; és a dir, el nostre coneixement no pot tenir certeses absolutes més enllà de la informació que ens proporcionen els sentits. Aquest criteri és el que va permetre a la "ciència anglesa" assolir les més altes cotes de prestigi i de saber, amb l'obra de Newton, doncs aplega en unes poques lleis tots els avenços fragmentaris (que van desmentir la visió antiga i medieval del món en la que es basava l'Escolàstica), i que van originar la revolució científica en l'astronomia i en la física.

La suposada "ciència anglesa", és a dir els científics anglesos, se sentien cofois de basar-se en l'experiència, en dades observacionals i en l'experimentació. A diferència dels "europeus", que preferien emprar el model matemàtico-deductiu. Encara que això no fos del tot cert, Newton representava l'èxit d'aquesta opció, i és a la que Hume s'adhereix de forma entusiasta durant la seva primera època, abans dels 30 anys.

Ni Locke ni Hume accepten l'existència d'idees innates dels racionalistes, doncs tot el coneixement prové de l'experiència segons ells. Hume, a diferència de Locke (encara amb residus cartesianes) no accepta la idea de substància. Tots dos, però, consideren que la ment és receptora quan és passiva, i és creadora d'idees quan combina i associa les idees que ha rebut com a matèria primera.

Enlluernat per la monumental aportació de Newton a la ciència, David Hume es proposa unificar totes les ciències (vella ambició cartesiana), tot basant-se en la ciència mare: la ciència de la naturalesa humana. Vol arribar a ser el "Newton de les ciències socials i morals". Aquest és l'objectiu del "Tractat", obra de joventut que el marcarà per sempre.

És quan el seu admirat Newton manifesta una visió de l'univers que es manté en una harmonia perfecta i necessitada d'una mena d'un Déu arquitecte suprem, quan David Hume el critica i intenta explorar els motius pels quals els humans (fins i tot les ments més lúcides, com ara Newton) tenim aquesta tendència a ultrapassar les dades observacionals amb afirmacions que van més enllà de l'experiència. Arriba a la conclusió que al igual que l'univers que ha estudiat Newton es regeix per una mena de lleis i es manté en harmonia gràcies al magnetisme –o lleis de gravitació universal-, així també les idees que tenim a l'enteniment, s'associen espontàniament i van més enllà del que podem verificar per l'experiència. Al igual que Newton amb les lleis de la gravitació universal, Hume exposarà l'existència de lleis d'associació d'idees, rígides per la creença, el costum, l'hàbit (àrea del sentiment i no pas de la raó).

Així doncs, l'estudi de la naturalesa humana que realitza Hume l'indica que la personalitat humana consta de dos àmbits: l'enteniment (la raó), i el sentiment. Que per a les disciplines formals (la lògica, les matemàtiques...), les que ell anomena relacions d'idees, sí que la raó pot obtenir certesa demostrativa; però pel que fa a la realitat (qüestions de fet), l'enteniment es veu ultrapassat per les associacions d'idees que ens indueix, ens fan anar més enllà de les percepcions (impressions, idees), com si fos una força suau. Així analitza la idea de causa, la idea de substància, pilars de la ciència i de la metafísica. ¿Com podem fer prediccions de futur, tasca principal de la ciència?; Com podem afirmar l'existència de Déu, del món, del jo... si no tenim impressions mes que del passat i del present, i no pas del futur? Doncs perquè el nostre enteniment és esclau de les passions, del sentiment (del "cor").

Davant de l'arrogància de la raó cartesiana, ambiciosa, optimista si es vol, David Hume contraposa la concepció d'una raó supeditada, esclava de les passions, als sentiments. La raó ja no està en possessió de certeses pel que fa al coneixement de les 3 substàncies clàssiques que havia assenyalat Descartes, de la realitat.

És per això que a Hume se'l considera un escèptic, però un escèptic moderat, perquè al capdavant ens ve a dir que la naturalesa ens ha volgut així, que ens deixem endur per les passions i no pas per la raó. És clar que això, pres al peu de la lletra, significarà que la ciència (ciències empíriques) ja no pot basar-se en la certesa absoluta. I si neguem la ciència, ¿com podem considerar l'obra de Newton, el cim del saber occidental?

Però Hume dirà, amb el tarannà que el caracteritzà, que la vida continua i funciona gràcies a que ens guiem pel costum, per l'hàbit, per la creença de que les coses es comportaran com sempre, com ho han fet fins ara, encara que no tinguem certes absolutes sobre el futur, sinó probables.

Pel que fa a l'àmbit de la moral i de la política (època de conflictes religiosos), aquesta mena d'escèpticisme moderat el guiarà per combatre la superstició, i el farà capdavanter de la Il·lustració europea, per tal de temperar els fanatismes i farà més difícil acceptar la intolerància. Perquè la intolerància es basa en la creença de la possessió de certes absolutes, de veritats dogmàtiques assolides suposadament per la raó. En canvi, el sentiment és el que guia la nostra conducta seguint el criteri d'utilitat, entesa com l'assoliment de la felicitat col·lectiva i no només personal o individual en contraposició als altres.

4. Compareu la concepció humeana de justícia una altra concepció de justícia d'un altre autor (2 punts)

Hume-Plató.

Segons Hume, quan actuem no ho fem moguts per certes (la raó), sinó pel sentiment. Aquesta mena de "sentit" moral, que posseïm tots ens fa actuar de forma espontània. Per tant a l'hora d'actuar ho fem sense basar-nos en suposades "veritats", seguint el criteri d'utilitat general.

Per a Plató, hereu de la visió socràtica intel·lectualista, la virtut és coneixement, és a dir, quan fem el mal ho fem per ignorància. I només aquells que són capaços de fer front als seus instints (tendència egoista) poden enlairar-se cap al Bé general, a allò que convé a la polis, a la felicitat general.

Veiem, doncs, dues visions contraposades de les passions: Per a Hume, les passions guien el nostre comportament, i són més aviat benignes envers els altres. Per contra, per a Plató, les passions ens porten a l'individualisme. Per Plató, només aquells que estan en possessió de la veritat o visió general (els filòsofs), seran capaços d'actuar pel Bé de la Polis. La justícia segons Plató significarà que tot encaixa, que cadascú ocupa el lloc que li pertoca segons les seves capacitats. I que en la polis es fa allò que indica el filòsof o el savi, precisament perquè es guia per la raó, lluny de les seves passions o instints, o ambicions personals.

Segons Hume, la raó no guia el nostre comportament. I lluny de portar-nos a una guerra d'ambicions personals, ens fa sentir-nos humils i no arrogants, lluny del fanatisme del qui es pensa que està en possessió de la veritat absoluta o de la fe vertadera. El camí cap a la tolerància és precisament el camí dels sentiments i no pas el de la raó, perquè el sentiment, mogut pel criteri d'utilitat, entén aquesta com la persecució de la felicitat general.

5. Creieu que és més progressista guiar-se pel sentiment que per la raó? Argumenteu la resposta tant si és afirmativa com si és negativa

"L'empirisme britànic clàssic va sorgir en una freqüentment sana oposició contra l'obscurantisme religiós i la ideologia reaccionària... L'empirisme s'oposa a la doctrina pessimista segons la qual els éssers humans som esclavitzats per una naturalesa immutable i estructures mentals immodificables.

Quan es parla de sentiment, podem dir que els sentiments són més "líquids", més moldejables. És cert que els sentiments poden fer-nos més generosos i compassius en cas de desgràcies o

de sofriment aliè, o en cas de conflictes i enfrontaments de qualsevol mena. Però també és cert que els sentiments poden ser molt més manipulables que la raó. Això ja ho van fer els nazis quan posaven megàfons dins de les habitacions dels hospitals, tot aprofitant la vulnerabilitat dels pacients, amb consignes en contra de tots aquells que no combreguessin amb les seves idees: comunistes, jueus, gitanos, homosexuals, etc...

Actualment, les campanyes polítiques, gràcies al poder dels MEDIA es basen més en els sentiments que no pas en arguments racionals. Aquí a Espanya se'ns va voler enganyar (voluntària o involuntàriament) tot suggerint per part d'alguns portaveus governamentals que els autors dels atemptats de l'11-M havien estat els de l'ETA. Els va sortir malament, gràcies a la mobilització del poble i el rebuig a la guerra d'Iraq... ¿Però quantes vegades se'ns bombardeja amb missatges publicitaris tot apel·lant als sentiments amb èxit per als interessos dels poderosos? ¿Davant reaccions impulsives, basades en els sentiments, no porten a enfrontaments o a agressions, com ara el cas de les caricatures de Mahoma? Per no parlar ja de les mobilitzacions xenòfobes o racistes, davant d'un conflicte aïllat, convenientment manipulat mitjançant els sentiments i on la raó gairebé no pot intervenir, etc.